

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

У статті розкрито юридичну природу суб'єктів адміністративно-правових відносин. Доведено, що суб'єктами адміністративно-правових відносин є конкретно визначені учасники (суб'єкти адміністративного права) цих відносин, які наділені суб'єктивними адміністративними правами та юридичними обов'язками, а необхідною передумовою вступу названих суб'єктів в адміністративно-правові відносини є наявність у них правоздатності й адміністративної дієздатності.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, суб'єкт адміністративних правовідносин, адміністративна правоздатність, публічна адміністрація, суб'єкт адміністративного права, адміністративна дієздатність.

В статье раскрыта юридическая природа субъектов административно-правовых отношений. Доказано, что субъектами административно-правовых отношений являются конкретно определенные участники (субъекты административного права) этих отношений, которые наделены субъективными административными правами и юридическими обязанностями, а необходимым условием вступления названных субъектов в административно-правовые отношения является наличие у них правоспособности и административной дееспособности.

Ключевые слова: административно-правовые отношения, субъект административных правоотношений, административная правоспособность, публичная администрация, субъект административного права, административная дееспособность.

The article explores the legal nature of the subjects of administrative-legal relations. It is proved that the subjects of administrative-legal relations are concretely defined participants (subjects of administrative law) of these relations, which are endowed with subjective administrative rights and legal duties, and a necessary prerequisite for the entry of the named subjects in administrative-legal relations is the availability of legal capacity and administrative capacity.

Key words: administrative-legal relations, subject of administrative legal relations, administrative capacity, public administration, subject of administrative law, administrative capacity.

Вступ. Наразі адміністративні правовідносини знаходяться на етапі перетворення. Вони, як і будь-які інші відносини, мають свою особливу, притаманну саме їм структуру, що складається з декількох обов'язкових і взаємопов'язаних між собою елементів. Одним із цих невід'ємних елементів є суб'єкти адміністративно-правових відносин, метою яких є задоволення різноманітних суспільних потреб і публічних інтересів. Розкриття й аналіз поняття «суб'єкт адміністративно-правових відносин» дає нам можливість структурно визначити сутність і призначення адміністративного правовідношення, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Проблематику поняття суб'єктів адміністративно-правових відносин вивчали такі вчені-адміністративісти: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, В.Ф. Бевзенко, Ю.П. Битяк, В.В. Галунько, І.П. Голосніченко, В.М. Гаращук, Н.В. Гудима, Є.В. Додін, С.В. Ківалов, З.Р. Кісіль, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Є.В. Курінний, А.В. Кухарчук, Д.В. Мандичев, Н.Р. Нижник, М.П. Орзіх, О.П. Рябченко, В.І. Селіванов, О.В. Тюрін, О.І. Харитоновна й ін. Однак зазначені вчені торкалися

© ГОРБАЧ А.М. – здобувач кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності (Інститут права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»)

цього питання лише опосередковано, досліджуючи інші, більш загальні чи спеціальні суспільні відносини.

Постановка завдання. Мета статті – на основі теорії адміністративного права, аналізу відповідних нормативно-правових вітчизняних і зарубіжних актів, праць учених та інших джерел розкрити юридичну природу суб'єктів адміністративно-правових відносин.

Результати дослідження. Адміністративно-правові відносини є урегульованими адміністративно-правовою нормою суспільними відносинами, що формуються в галузі державного управління й адміністративної охорони публічного правопорядку, один з учасників або всі учасники яких є носіями владних повноважень, а також суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, які перебувають під охороною держави [1, с. 161].

Структурно адміністративно-правові відносини діляться на об'єкти, адміністративні суб'єкти, адміністративний зміст і адміністративні юридичні факти. У нашому дослідженні ми проаналізуємо більш детально суб'єкти адміністративних правовідносин.

Професор В. Авер'янов зазначає, що норми кожної окремої галузі права поширюються на певне коло осіб, які, підпадаючи під вплив цих норм, виступають суб'єктами відповідної галузі права. Суб'єкти адміністративного права – це учасники суспільних відносин, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні (суб'єктивні) обов'язки, установлені адміністративно-правовими нормами. На відміну від суб'єкта адміністративних правовідносин, суб'єкт адміністративного права має лише потенційну здатність вступати в правовідносини. У конкретному випадку він може й не бути їх учасником. Наприклад, громадянин України, що перебуває за її межами, може фактично не брати участі в жодних адміністративно-правових відносинах, тобто не бути їх суб'єктом, однак суб'єктом адміністративного права він є завжди, оскільки його як громадянина адміністративно-правові норми наділили комплексом прав і обов'язків. Якщо громадянин не чинить адміністративних правопорушень, то він не є суб'єктом адміністративно-деліктних відносин. Якщо суб'єкт адміністративних правовідносин – це фактичний носій правових зв'язків, тобто він обов'язково бере в них реальну участь, то суб'єкт адміністративного права є, так би мовити, претендентом на цю участь. Суб'єктами адміністративно-правових відносин є органи держави, насамперед органи виконавчої влади, а також внутрішні частини їх апарату, органи громадських організацій, діяльність яких регулюється правом, адміністрація підприємств, установ, організацій, а також органи місцевого самоврядування. Суб'єктами цих відносин треба визнати й структурні підрозділи підприємств, установ, організацій (наприклад, цех, факультет, відділення в лікарні тощо). Суб'єктами адміністративно-правових відносин є також різноманітні господарські структури. Зокрема, на них, як і на всі інші організації, нормами адміністративного права покладений обов'язок додержуватися пожежних, санітарних та інших загальнообов'язкових норм і правил (витрата електричної енергії, сплата оренди й т. ін.) [2].

Професор С. Стеценко у своїх роботах указує, що суб'єкт адміністративного права – це особа, яка має певні права й обов'язки, сформульовані в нормах адміністративного права, і може вступати в адміністративно-правові відносини. У характеристиці механізму адміністративно-правового регулювання суспільних відносин суб'єкт адміністративного права являє собою загальну категорію, яка характеризує осіб, що відповідають вимогам гіпотези норми адміністративного права, тоді як суб'єкт адміністративно-правових відносин завжди конкретно визначений, він уже фактично вступив у певні адміністративно-правові відносини [3].

На думку З. Кісіля, суб'єктом адміністративно-правового відношення називають того, хто наділений адміністративними правами й обов'язками, виникнення та перебіг котрих зумовлений власне цим правовідношенням. Суб'єктами адміністративно-правових відносин можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, державні органи та їх посадові особи. Учасники адміністративно-правових відносин – це конкретні сторони (юридичні й фізичні особи), наділені обов'язками й правами у сфері державного управління, передбаченими й забезпеченими адміністративно-правовими нормами, і здатні їх практично реалізувати. Тут маються на увазі органи виконавчої влади держави, державні службовці, підприємства, установи й організації, трудові колективи, громадські організації та громадяни. Ідеться про всіх суб'єктів адміністративного права, які під впливом юридичних фактів, передбачених гіпотезою відповідної адміністративно-правової норми, стають учасниками (сторонами) адміністративно-правових відносин [4].

Професор Є. Курінний суб'єктами адміністративно-правових відносин називає конкретних учасників (сторін) цих відносин, що наділені законодавчо (нормативно) закріпленими правами й обов'язками [5]. Професор В. Галуцько у своїх наукових працях визначає, що суб'єкти правовідносин – це учасники адміністративно-правових відносин, які мають суб'єктивні права

та юридичні обов'язки й наділені специфічними юридичними властивостями. Іншими словами, до суб'єктів адміністративно-правових відносин із погляду публічного управління належать як суб'єкти публічної адміністрації, так і об'єкти публічного управління, а з погляду адміністративно-правового регулювання – усі суб'єкти адміністративного права [6].

Наше дослідження не буде повним, якщо ми не розглянемо такі поняття, як адміністративна правоздатність і адміністративна дієздатність, адже їх особливість полягає в тому, що вони визначають можливість бути суб'єктом адміністративно-правових відносин і є необхідною передумовою вступу названих суб'єктів у конкретні адміністративно-правові відносини [7].

Адміністративна правоздатність – це здатність суб'єкта мати юридичні обов'язки й права у сфері державного управління, передбачені й забезпечені нормами адміністративного права. Проте наявність адміністративної правоздатності – це недостатня умова для вступу суб'єкта в адміністративно-правові відносини. Для цього необхідно, щоб суб'єкт володів адміністративною дієздатністю. Адміністративна дієздатність – здатність суб'єкта практично реалізувати своїми діями в правовідносинах свою адміністративну правоздатність, свої юридичні обов'язки й права, фактично спричинювати виникнення суміжних чи постфактних правовідношень. Поєднання адміністративної правоздатності й дієздатності створює умови, за яких суб'єкт адміністративного права стає учасником (стороною) адміністративно-правового відношення [4].

Висновки. Отже, ураховуючи вищевикладені думки провідних учених-адміністративістів, можна зробити висновок, що суб'єктом адміністративно-правових відносин є конкретно визначені учасники (суб'єкти адміністративного права) цих відносин, що наділені суб'єктивними правами та юридичними обов'язками, передбаченими й забезпеченими адміністративно-правовими нормами, які вони реалізують під час надання адміністративних послуг і здійснення виконавчо-розпорядчої адміністративної діяльності.

Доведено, що для того, щоб бути суб'єктом адміністративного правовідношення, треба мати адміністративну правоздатність, а саме здатність суб'єкта мати юридичні обов'язки й права у сфері державного управління. Проте для вступу суб'єкта в адміністративно-правові відносини недостатньо тільки адміністративної правоздатності, необхідно, щоб суб'єкт володів адміністративною дієздатністю, під якою розуміється здатність суб'єкта практично реалізувати своїми діями в правовідносинах свою адміністративну правоздатність, свої юридичні обов'язки й права тощо.

Список використаних джерел:

1. Харитонova О. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії) : [монографія] / О. Харитонova. – Одеса: Юридична література, 2004. – 328 с.
2. Авер'янов В. Поняття і види суб'єктів адміністративного права / В. Авер'янов // Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник]. – Київ: 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uristinfo.net/adminpravo/155-vb-averjanov-administrativne-pravo-ukrayini/3820-rozdil-v-subekti-administrativnogo-prava-glava-11-zagalna-harakteristika-subektiv-administrativnogo-prava.html>.
3. Стеценко С. Адміністративне право України : [навчальний посібник] / С. Стеценко. – Київ : Атіка, 2007. – 624 с.
4. Кісіль З. Адміністративне право / З. Кісіль. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/403-admnstrativne-pravo-ksl-zr.html>.
5. Курінний Є. Адміністративне право України: тенденції трансформації в умовах реформування : [навчальний посібник]. – Дніпропетровськ : Юридична академія МВС України, 2002. – 92 с.
6. Галунько В. Науковий вісник публічного та приватного права / В. Галунько. – Випуск 3, 2016. – С. 128.
7. Битяк Ю. Адміністративне право України / Ю. Битяк, В. Гарашук, О. Дьяченко та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://lawbook.online/administrativnoe-pravo-ukrainyi/ponyattya-vidi-subektiv-administrativnogo-52646.html>.